

Elemzések a gazdasági és  
társadalompolitikai döntések  
előkészítéséhez 12.

2000. április

Budapest, 2000. május

Az elemzés a Miniszterelnöki Hivatal  
megrendelésére készült.

Készítette: Gábos András

TÁRKI  
Társadalomkutatási Intézet Rt.  
1112 Budapest, Budaörsi út 45.  
Tel.: 309-7676  
Fax: 309-7666  
E-mail: [tarki@tarki.hu](mailto:tarki@tarki.hu)  
Internet: [www.tarki.hu](http://www.tarki.hu)

## Összegzés

A TÁRKI 2000. áprilisában Omnibusz-adatfelvételt végzett 1519 fős, országos mintán. A minta valószínűségi minta, mely többlépcsős, arányosan rétegzett kiválasztással készült. A minta fő jellemzője, hogy minden felnőtt embernek egyenlő volt az esélye arra, hogy ő legyen a válaszadásra felkért személy. A kiválasztott személyek egy részének kiesése (válaszmegtagadások, elköltözések stb.) miatti mintatorzulást négydimenziós (koresoport, nem, iskolai végzettség, lakóhely) súlyozással korrigálták. A mintavételi eljárásból fakadó hibahatár  $\pm 2,6\%$ . Ez azt jelenti, hogy - mintavételi okokból - a teljes mintából becsült adatok 95%-os valószínűséggel ennél nagyobb mértékben nem térnek el azokról, melyeket a teljes népesség megkérdezése esetén regisztrálnánk. A teljes hiba ennél nagyobb lehet, az adatfelvétel pontosságának és a kérdésekre adott érvényes válaszok arányának függvényében.

Az adatfelvétel eredményeit az alábbiak szerint összegezzük:

- A magyar lakosság 2000. áprilisában is kedvezőtlenül, inkább negatívan ítéli meg mind saját anyagi, mind pedig az ország gazdasági helyzetét. A szubjektív helyzetértékelésben nem következett be lényeges változás. Akárcsak korábban, 2000. áprilisában is jobbnak látják a magyarok saját anyagi helyzetüket, mint az ország gazdaságának állapotát, kedvezőbben ítélik meg viszont a gazdaság jövőbeli kilátásait, mint a sajátjaikat.
- A magyar állampolgárok inkább elégedetlenek, mint elégedettek a kormány és az ellenzék eddigi tevékenységével, valamint a demokrácia működésével. A márciusi adatokhoz képest kis mértékben romlott a kormány, az ellenzék tevékenységének és a demokrácia működésének megítélése is.
- A magyar állampolgárok háromötödének véleménye szerint a magyar állam azzal lehet legfőképpen a határon túli magyarok segítségére, ha megkönnyíti számukra a szülőföldön való boldogulást. Ennél lényegesen kevesebben, mintegy 15%-nyian gondolják úgy, hogy a magyar kisebbségek tagjainak a kettős állampolgárság megadása lenne a legjobb segítség, ám a bevándorlás ösztönzését ez a csoport sem tartaná kívánatosnak. A határon túli magyarok áttelepülésének ösztönzése gyakorlatilag teljes elutasítottságra talál ma Magyarországon, 3% az aránya, akik a helyzet megoldását ilyen módon képzelik el. A válaszadók egytizede szerint a határon túli magyarok sorsáért a magyar állam nem, kizárólag az adott ország felelős.
- Mindezek ellenére a magyar állampolgárok többsége szükségesnek tartaná a határon túli magyarok magyarországi jogállását rendező törvény meghozatalát. A támogató álláspontot elfoglalók többsége szerint így a magyar kisebbségek tagjainak nehéz helyzetén segíteni lehetne, és viszonylag sokan (37%) vannak azok, akik szerint egy ilyen jogszabály a Magyarország EU-csatlakozásával megnehezülő kapcsolattartás könnyítésében játszhatna szerepet.
- A magyar állampolgárok valamivel több, mint fele támogatná a magyarországi ingyenes állami oktatás igénybevétele jogának kiterjesztését a határon túli magyar gyermekekre. A válaszadók fele támogatná az egészségügyi ellátásokhoz való hozzáférés jogát a jelenlegi biztosítottakéval azonos feltételek mellett, a korlátozásoktól mentes beutazás lehetőségét és a tömegközlekedés kedvezményeinek biztosítását is a határon túli magyarok számára. Ennél lényegesen nagyobb ellenállásba ütközne a munkavállalás jelenlegi

megkötöttségeinek teljes feloldása, a letelepedés feltételeinek eltörlése és a szavazati jog megadása.

- Az általunk vizsgált mind a négy közép-kelet-európai ország, Magyarország, Csehország, Lengyelország és Litvánia, lakosságának döntős többsége úgy véli, hogy a tíz, vagy közel tíz éve működő demokratikus jogállam teljesítménye erősen deficitese. Általános vélemény, hogy az állampolgárok lehetőségei korlátozottak érdekeik és jogaik érvényesítése tekintetében, legyen szó országos szintű társadalmi problémák, vagy helyi ügyek megoldásának közvetlen vagy közvetett befolyásolhatóságáról, a hatóságokkal vagy a munkahelyekkel szembeni jogérvényesítéséről. Hasonlóképpen negatív az emberek véleménye a kormány, a parlament és – igaz legkevésbé – a helyi önkormányzatok működése során képviselt és figyelembe érdekek kiterjedtségéről. A négy ország állampolgárainak döntő többsége szerint ezek az intézmények csak a kisebbség vagy csak nagyon szűk csoportok érdekeit veszik figyelembe döntéseik során.

## 1. Vélemények az állampolgárok saját anyagi és az ország gazdasági helyzetéről, a jövőbeli kilátásokról

Ahogy minden hónapban, úgy 2000. áprilisában is kíváncsiak voltunk arra, hogy az állampolgárok miként értékelik saját anyagi helyzetüket, és milyen kilátásokkal néznek jövőjük elébe. Megkérdeztük továbbá őket arról is, hogy miként vélekednek az ország gazdasági helyzetéről, és milyen várakozásaik vannak a kérdés időpontját követő egy évre vonatkozóan. Mind a négy kérdéshez egy-egy ötfokú értékelési skálát mellékelünk. Az elemzés során elsősorban az átlagértékekre támaszkodunk.

### 1.1. Szubjektív helyzetértékelés – az állampolgárok anyagi helyzete

A magyar lakosok saját anyagi helyzetükre vonatkoztatott értékelése az áprilisi adatok alapján nagyon kis mértékű javulást mutat az előző hónap adataihoz képest. A változás oka a negatív véleményt alkotók, a saját helyzetüket rossznak vagy nagyon rossznak ítélok számának kis mértékű csökkenése. Arányuk azonban még így is az érvényes választ adók 35%-a. A válaszok átlaga 2,61.

A népesség átlagánál jobbnak értékelik saját anyagi helyzetüket a 40 év alattiak (2,70), a felsőfokú végzettségűek (2,98), az érettségizettek (2,78), a legfelső jövedelmi ötödhöz tartozók (2,96), továbbá a vezető és értelmiségi foglalkozásúak (2,96).

Lényegében nem változtak a saját anyagi helyzettel kapcsolatos kilátások sem. Sem a válaszok átlaga (2,82), sem azok struktúrája nem különbözik statisztikai értelemben az egy hónappal korábbi adatokhoz képest.

Optimistának mondhatjuk a 40 év alattiakat (3,02), az átlagnál optimistábbaknak pedig a férfiakat (2,91), a felsőfokú végzettségűeket (2,98), a legfelső jövedelmi kategóriába tartozókat (2,96), valamint a vezetőket, értelmiségieket (2,96).

### 1.1. – 1.2. Vélemények az állampolgárok jelenlegi és jövőbeli saját anyagi helyzetéről (ötfokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

	Jelenlegi anyagi helyzet	
	N=	%
Nagyon jó	5	0,3
Jó	103	6,8
Nem is jó, nem is rossz	883	58,1
Roszz	355	23,4
Nagyon rossz	173	11,4
Összesen	1519	100,0
Átlag	2,61	
Nem tudja*	8	0,5

	Anyagi helyzet egy év múlva	
	N=	%
Sokkal jobb, mint most	13	0,9
Jobb, mint most	257	18,1
Ugyanilyen	677	47,8
Rosszabb, mint most	392	27,7
Sokkal rosszabb, mint most	76	5,4
<i>Összesen</i>	<i>1415</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,82</i>	
Nem tudja*	112	7,3

\*az összes megkérdezett százalékában

### 1.2. Szubjektív helyzetértékelés – az ország gazdasági helyzete

Az ország gazdasági helyzetének megítélésében tavaly november óta tartó folyamatos emelkedő tendencia áprilusra megállt. Az értékelő válaszok átlaga (2,56) gyakorlatilag megegyezik a márciusi átlaggal (2,57), de nincs változás az ötfokú skálán adott válaszok struktúrája tekintetében sem. Akárcsak a korábbi időszakokban a gazdaság helyzetét inkább negatívan megítélők aránya hatszorosa a pozitív válaszok arányának. A teljes minta válaszaiból kapott átlagnál, de az azonos kategóriákon belül márciusban mért átlagoknál is magasabb átlagokat regisztrálhatunk a felsőfokú végzettségűek (2,98), a legfelső ötöd tagjai (2,96), valamint a vezető és értelmiségi foglalkozásúak (2,97) esetében. Szembetűnő az a mély szakadék, mely e három, egymást jelentősen átfedő társadalmi csoport tagjainak értékelését elválasztja a társadalom más tagjainak véleményétől.

Az ország gazdasági kilátásaival kapcsolatos értékelések tovább romlottak a februári csúcspontot követően. A válaszok átlaga 2,91. A kilátásokat inkább negatívan értékelők aránya kis mértékben ugyan, de magasabb, mint a pozitívaké. Az érvényes választ adók fele szerint a gazdaság helyzete 12 hónap múlva is ugyanilyen lesz, mint most.

A legoptimistábbnak ugyanazon társadalmi csoportok (az érettségizettek, a diplomások, a leggazdagabbak, valamint a vezető beosztásúak, értelmiségi foglalkozásúak) tagjai bizonyultak, mint akik a korábbi hónapok folyamán is hasonlóan vélekedtek.

**1.3. – 1.4. Vélemények az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetéről** (ötfokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

	Az ország jelenlegi gazdasági helyzet	
	N=	%
Nagyon jó	2	0,2
Jó	95	6,4
Nem is jó, nem is rossz	761	51,5
Roszs	494	33,4
Nagyon rossz	124	8,4
<i>Összesen</i>	<i>1478</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,56</i>	
Nem tudja*	49	3,2

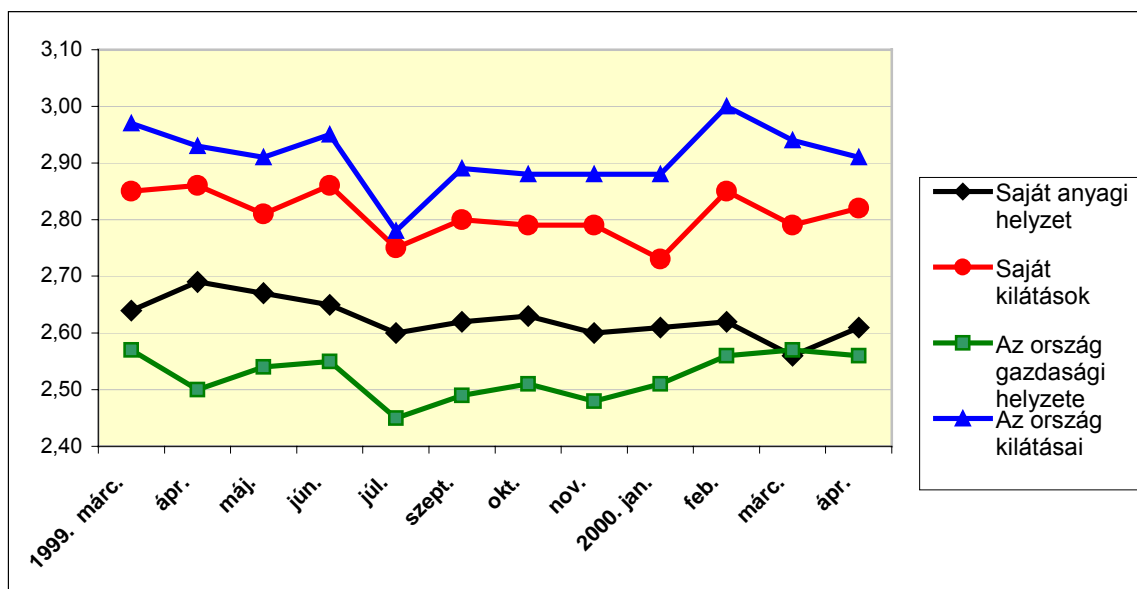
	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva	
	N=	%
Sokkal jobb, mint most	3	0,2
Jobb, mint most	322	22,7
Ugyanilyen	689	48,6
Roszbabb, mint most	348	24,6
Sokkal rosszabb, mint most	55	3,9
<i>Összesen</i>	<i>1418</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,91</i>	
Nem tudja*	109	7,1

\*az összes megkérdezett százalékában



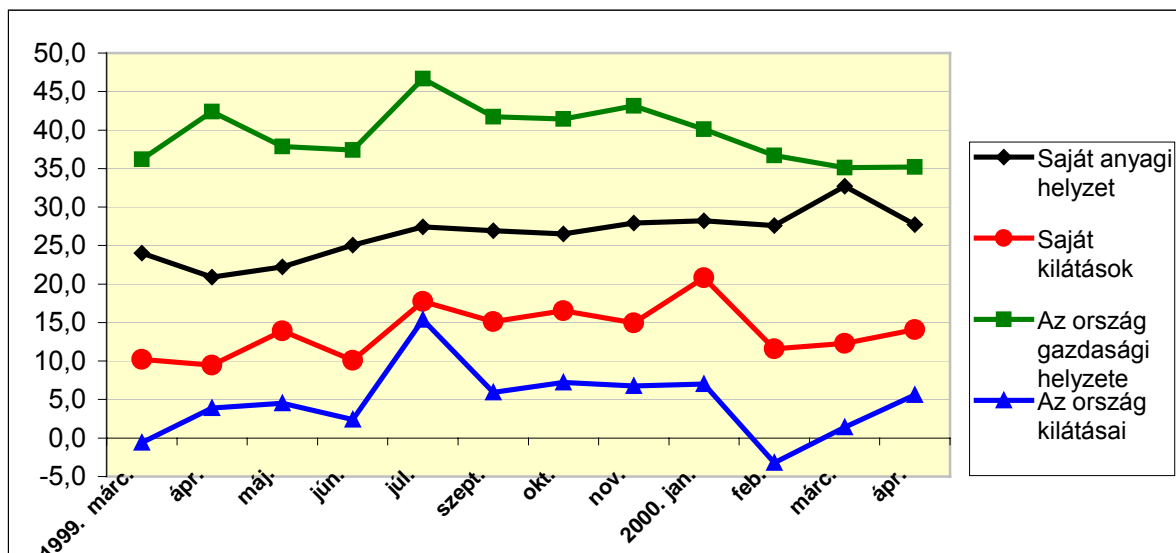
### 1.1. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan - a válaszok átlagainak időbeli összehasonlítása

A grafikonon szereplő vonalak az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban, egy ötfokú skálán értékelt vélemények átlagát jelölik (1- nagyon rossz, 5 – nagyon jó).



### 1.2. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan – időbeli összehasonlítás

A grafikonon szereplő vonalak az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban megfogalmazódott negatív és pozitív vélemények érvényes százalékos arányainak különbségeit jelölik (%).



**1.5. Az állampolgárok saját- és az ország helyzetének szubjektív megítélése – társadalmi-gazdasági jellemzők szerinti bontásban**

	Jelenlegi anyagi helyzet	Anyagi helyzet egy év múlva	Az ország jelenlegi Gazdasági helyzete	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva
NEM				
Férfi	2,66	2,91	2,63	2,97
Nő	2,57	2,73	2,51	2,85
<i>együtt</i>	2,61	2,82	2,56	2,91
<i>N=</i>	1519	1415	1478	1418
ÉLETKOR				
18-39	2,70	3,02	2,56	2,96
40-59	2,52	2,68	2,54	2,87
60-	2,59	2,66	2,60	2,86
<i>együtt</i>	2,61	2,81	2,56	2,91
<i>N=</i>	1516	1412	1475	1415
ISKOLAI VÉGZETTSÉG				
legfeljebb általános iskola	2,44	2,65	2,47	2,76
szakmunkásképző	2,56	2,85	2,51	2,93
érettségi	2,78	2,94	2,65	2,98
felsőfokú	2,98	2,95	2,82	3,15
<i>együtt</i>	2,61	2,82	2,56	2,91
<i>N=</i>	1519	1415	1478	1418
JÖVEDELMI HELYZET				
legelső ötöd	2,30	2,76	2,41	2,79
második ötöd	2,44	2,66	2,29	2,74
harmadik ötöd	2,54	2,83	2,50	2,91
negyedik ötöd	2,69	2,75	2,67	2,89
legfelső ötöd	2,96	2,95	2,80	3,02
<i>együtt</i>	2,54	2,78	2,51	2,86
<i>N=</i>	903	837	685	848
FOGLALKOZÁS				
alkalmazott	2,52	2,78	2,53	2,87
önálló, vállalkozó	2,79	2,74	2,50	2,83
vezető, értelmiségi	2,96	2,91	2,84	3,17
<i>együtt</i>	2,60	2,79	2,56	2,89
<i>N=</i>	1403	1305	1364	1313
TELEPÜLÉS JOGÁLLÁSA				
Budapest	2,67	2,83	2,59	2,97
megyei jogú város	2,64	2,79	2,57	2,95
város	2,57	2,88	2,61	2,93
község	2,59	2,79	2,52	2,84
<i>együtt</i>	2,61	2,82	2,52	2,91
<i>N=</i>	1519	1415	1478	1418

## 2. A politika szereplőinek és a demokrácia állapotának lakossági megítélése

A kormány megítélése valamelyest romlott a márciusihoz képest. A válaszok átlaga 2,26, az inkább negatívan vélekedők az érvényes választ adók több, mint háromötödét teszik ki. Áprilisban, akárcsak márciusban, háromszor többen vélekedtek egyértelműen negatívan, mint egyértelműen pozitívan a kormány eddigi teljesítményéről. A megkérdezettek egytizede nem tudott határozott választ adni a feltett kérdésre.

A kormány tevékenységével csak a 70 év feletti (2,32) elégedettebbek az átlagnál az életkor hatásának vizsgálata alapján, míg korábban a legidősebbeket is megelőzve a 30 évnél fiatalabbak között alakult ki a legkevésbé negatív vélemény a kormányról. A kevésbé elégedetlenek közé tartoznak még a felsőfokú végzettségűek (2,47), az értelmiségiek (2,49) és a felső vezetők (2,49), valamint a községekben élők (2,32) elégedettek. Nagymértékű az elégedetlenség ezzel szemben a legfeljebb általános iskolát végzettek (2,16), a szakképzetlen munkások (2,17) és a budapestiek (2,16) között.

### 2.1. Az Orbán-kormány tevékenységének megítélése (négyfokú skálán: 4 – egyértelműen pozitív, 1 – egyértelműen negatív)

	N=	%
Egyértelműen pozitív	80	5,9
Inkább pozitív	455	33,4
Inkább negatív	571	41,9
Egyértelműen negatív	257	18,9
<i>Összesen</i>	<i>1363</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,26</i>	
Nem tudja, nincs határozott véleménye*	164	10,7

\*az összes megkérdezett százalékában

Akárcsak a kormány esetében, az ellenzék megítélésében is kis mértékű, negatív változás következett be a márciusi adatokhoz képest. Míg az inkább pozitív és inkább negatív véleményt alkotó arányában nem mutatható ki statisztikailag szignifikáns különbség (43-44%), addig a két szélső érték közül a negatív választók aránya (9,6%) háromszorosa a pozitív választókénak (2,9%). Megfigyelhető ugyanakkor, hogy nemcsak a bizonytalanok arányában mutatkozik jelentős eltérés az ellenzék és a kormány megítélését firtató kérdések között, hanem abban is, hogy a négyfokú skála két szélső kategóriájába arányosan kevesebb válasz érkezik az ellenzék, mint a kormány megítélésekor.

A válaszok átlaga 2,40. Ennél jobbnak tartják az ellenzéki pártok teljesítményét az 50-59 (2,46), valamint a 60-69 évesek (2,48), a mezőgazdasági szektorban foglalkoztatottak (2,58), a szakképzetlen munkások (2,46), valamint a községekben lakók (2,48).

Az ellenzék tevékenységét megítélni nem tudók vagy nem akarók aránya (21,3%) kétszerese azokénak, akik a kormány tevékenységének megítélésében bizonytalanok vagy elzárkózók (10,7%).

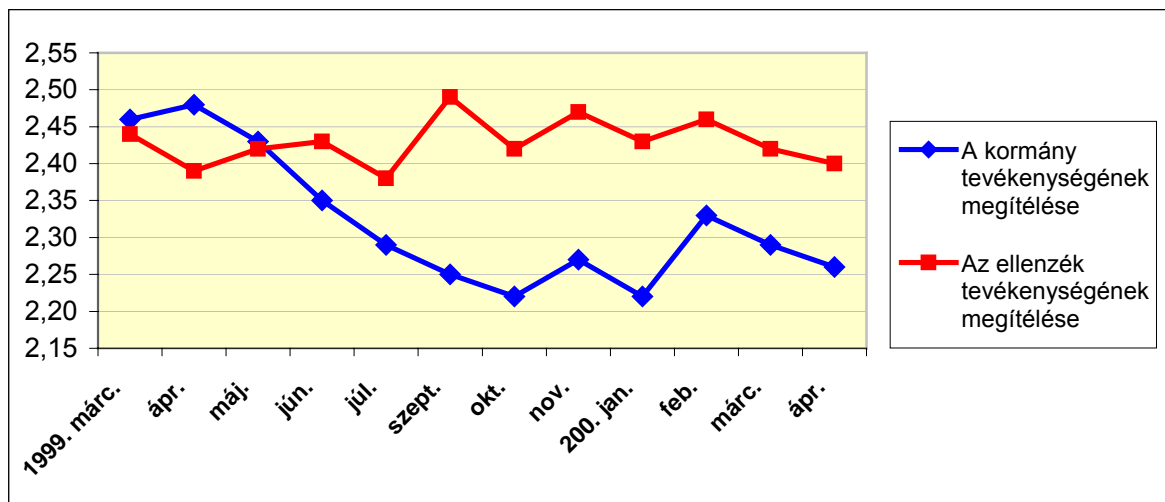
**2.2. Az ellenzék munkájának megítélése (négyfokú skálán: 4 – egyértelműen pozitív, 1 – egyértelműen negatív)**

	N=	%
Egyértelműen pozitív	35	2,9
Inkább pozitív	520	43,3
Inkább negatív	531	44,2
Egyértelműen negatív	115	9,6
<i>Összesen</i>	<i>1201</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,40</i>	
Nem tudja, nincs határozott véleménye*	326	21,3

\*az összes megkérdezett százalékában

**2.1. ábra. A kormány és az ellenzék tevékenységének megítélése időbeni összehasonlításban.**

A grafikonon szereplő vonalak az 1999. március óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok a válaszok a négyfokú skálán (1 – egyértelműen negatív, 4 – egyértelműen pozitív) mért válaszok átlagait jelentik az adott kérdésben, az adott hónapban.



Mivel a demokrácia magyarországi megítélése és a kormány eddigi tevékenységének értékelése között – az eddig eltelt több, mint egy év adatai alapján – szoros kapcsolat van, nem meglepő, hogy a demokrácia működéséről alkotott vélemények is negatív irányba változtak a márciusiakhoz képest. A változás ebben az esetben a leginkább szembetűnő, hatszázadpontos csökkenést (2,18-ről 2,12-re) tapasztalhatunk a válaszok átlagaiban az elmúlt egy hónap folyamán, és ez a januári adatoknál is alacsonyabb (2,15). Az elégedetlenek aránya több, mint kétszerese az elégedettekének. Az átlagosnál elégedettebbnek mutatkoznak a 30 év alattiak (2,22) és a 70 év felettiak (2,26), az érettségizettek (2,22) és a felsőfokú végzettségűek (2,21), a felső szintű vezetők (2,26) és az értelmiségiek (2,27).

**2.3. Elégedettség a demokrácia működésével** (az érvényes válaszok százalékában, négyfokú skálán: 4 – nagyon elégedett, 1 – nagyon elégedetlen)

	N=	%
Nagyon elégedett	16	1,1
Elégedett	439	31,1
Elégedetlen	649	45,9
Nagyon elégedetlen	308	21,8
<i>Összesen</i>	<i>1413</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,12</i>	
Nem tudja, nincs határozott véleménye*	114	7,5

\*Az összes megkérdezett százalékában

### **3. Lakossági vélemények a határon túli magyarok magyarországi jogállásával kapcsolatban**

Az áprilisi adatfelvétel során arról kérdeztük a magyar állampolgárokat, miként vélekednek a határon túli magyarok magyarországi jogállásával kapcsolatban, a nyilvános vitákban már felmerült és a későbbiek során esetleg felmerülő politikai alternatívákról, javaslatokról. Ennek érdekében kérdéseket tettünk fel a válaszadók témabeli tájékozottságának és a határon túli magyarokkal szembeni általános attitűdök feltérképezése céljából. Kíváncsiak voltunk arra, hogy az emberek milyen lépéseket várnak el a magyar kormánytól a környező országokban élő magyarok helyzetének javítása érdekében, és mennyire tartják fontosnak az érintettek anyaországhoz való viszonyának törvényi szabályozását. Konkrétan is érdeklődtünk afelől, hogy a magyar állampolgárok mely területeken tudnának elképzelni saját jogaikkal azonos lehetőségeket a határokon túl élő, ám nem magyar állampolgárságú magyarok számára.

Először arra kértük mindenkit, hogy nevezze meg azokat a szomszédos országokat, melyekben saját tudása szerint magyar nemzetiségű emberek élnek. Minden megnevezett ország esetében arra kértük a válaszadókat, hogy becsüljék meg az ott élő magyar nemzetiségűek számát.

A 3.1. táblázat összesíti a két kérdésre érkezett válaszokat. Ez alapján látható, hogy a legnagyobb lélekszámú magyar közösségekkel rendelkező országok esetén regisztráltuk a legmagasabb említési arányokat. E csoporton belül is mutatkoznak azonban eltérések a megkérdezettek ismereteiben. Míg gyakorlatilag mindenki tud arról, hogy Romániában élnek magyar nemzetiségűek, addig Szlovákiában az említések aránya 84%, Jugoszlávia 77%, Ukrajna esetében 75%. Ez utóbbi országokhoz hasonló mértékben említették a válaszadók Ausztriát. A legalacsonyabb említési gyakoriságot Szlovénia esetében találunk, a megkérdezettek éppen felének van tudomása arról, hogy ott magyar kisebbséghez tartozó személyek élnek.

A 3.2. táblázat aszerint csoportosítja a válaszadókat, hogy hány szomszédos országot említettek a lehetséges hétből, mint olyanokat, melyekben magyar nemzetiségűek élnek. Az adatok azt mutatják, hogy a válaszadók kétötöde mind a hét országot megnevezte, közel ugyanannyian pedig legalább négy említést tettek. Összességében tehát a magyar lakosság több mint háromnegyede legalább négy olyan szomszédos országot is megnevezett, melyben tudása szerint magyarok is élnek. Az említések száma összefüggést mutat az alapvető társadalmi-demográfiai háttérváltozóval, mindenekelőtt az iskolázottsággal. Míg a felsőfokú végzettségűek között a mind a hét országot megemlítő aránya megközelíti a kétharmadot, az érettségizettek esetében ez az arány 46%, a szakmunkásképzőt végzettek között 38%, legfeljebb általános iskolát végzettek esetében pedig már csak 27%. A férfiak, a 30-39 évesek és a budapestiek között találunk a legnagyobb valószínűséggel minden lehetséges országot említőt.

A magyar nemzetiségűek számára vonatkozó becslések alapján megállapítható, hogy a magyar állampolgárok jellemzően alábecsülik a nagyobb lélekszámú határon túli magyar közösségek nagyságát, és felülbecsülik a kisebb közösségeket. Így Románia esetében a válaszok átlaga 1,3 millió, a korrigált átlag pedig 1,1 millió, holott a legóvatosabb becslések szerint is 1,5-2 millió főre becsülik a romániai magyarok számát. Hasonló a helyzet Szlovákia és Jugoszlávia esetében is. Ezzel szemben Ausztria, Horvátország és Szlovénia esetében még a korrigált átlagok is viszonylag jelentős felülbecslést mutatnak.

**3.1. táblázat. A környező országok közül melyikben és hányan élnek magyar nemzetiségű emberek? (az érvényes választ adók százalékában)**

	N=	%	Hányan élnek? (a válaszok átlaga)*	Hányan élnek? (a válaszok átlaga Huber- féle becsléssel)**
Ausztria	1090	73,3	169715	41384
Horvátország	931	62,7	214012	53853
Jugoszlávia	1138	76,5	384814	131827
Románia	1455	97,8	1325634	1142997
Szlovákia	1251	84,1	485584	308906
Szlovénia	738	49,7	140462	35196
Ukrajna	1101	74,0	375653	128368
más országban	386	25,9	446330	130938
Nem tudja	37	2,5		

\*az adott országot említők és a magyar nemzetiségűek számát becslők válaszai alapján

\*\* Egyes kérdésekre során tett becslések esetében gyakran előfordul, hogy a válaszadók egy része irreálisan alacsony vagy magas értéket becsül. Ezek a szélsőséges értékek (*outlierek*) jelentősen torzíthatják a kapott eredményeket. Ezért különböző eljárások léteznek a szélsőséges esetek kezelésére. A táblázatban közölt korrigált átlagok az ún. Huber-módszerrel kerültek kiszámításra. A módszer az átlagtól távoli említéseket kisebb súllyal veszi figyelembe.

**3.2. táblázat. Hány olyan országot említett, melyben tudása szerint magyar nemzetiségűek élnek? (az összes megkérdezett százalékában)**

	N=	%
Mind a hét országot említette	596	39,1
Négy és hat ország között említett	554	36,3
Egy és három ország között említett	329	21,6
Egyetlen országot sem említett, nem tudja, nem válaszolt	48	3,1
<i>Összesen</i>	<i>1527</i>	<i>100,0</i>

A következő kérdéssel az volt a célunk, hogy felmérjük, miként viszonyul ma Magyarország lakossága a határon túlról, konkrétan Romániából érkezőkhöz. Milyen attitűdök dominálják ezt a viszonyt: inkább pozitívak (elfogadás, segítőkészség) vagy inkább a negatívak (tartózkodás, esetleg elutasítás, félelem vagy erkölcsi ítélet)? Hat olyan állítást fogalmaztunk meg, melyek a fenti viszony lényegesebb elemeit tartalmazzák, és arra kértük a megkérdezetteket, hogy válaszaikat ötfokú skálán helyezték el az állítással való teljes azonosulástól egészen a teljes elutasításig.

Az adatok azt mutatják, hogy a legtöbben, a válaszadók több, mint kétötöde úgy érzi, a Romániából érkezők segítségre szorulnak. A másik két, pozitív töltetű állítással egyetértők aránya azonban az előzőnek nagyjából fele (22-25%). Az egyetértők aránya meglehetősen magas, több, mint egyharmados (37%) azon állítás esetében, mely szerint a Romániából érkezők miatt hátrány éri a magyar állampolgárokat a munkaerőpiacon. Szintén meghaladja valamivel az egyharmadot azok aránya, akik erkölcsileg is elítélik a Magyarországra érkezőket. A legkisebb arányban azzal az állítással értettek egyet a megkérdezettek, hogy a romániai magyarok tulajdonképpen nem is magyar nemzetiségűek, ez az arány 18%.

**3.3. táblázat. A Romániából áttelepülő magyarokra vonatkozóan, mennyire ért egyet az alábbi kijelentésekkel? (az érvényes választ adók sorszázalékában)**

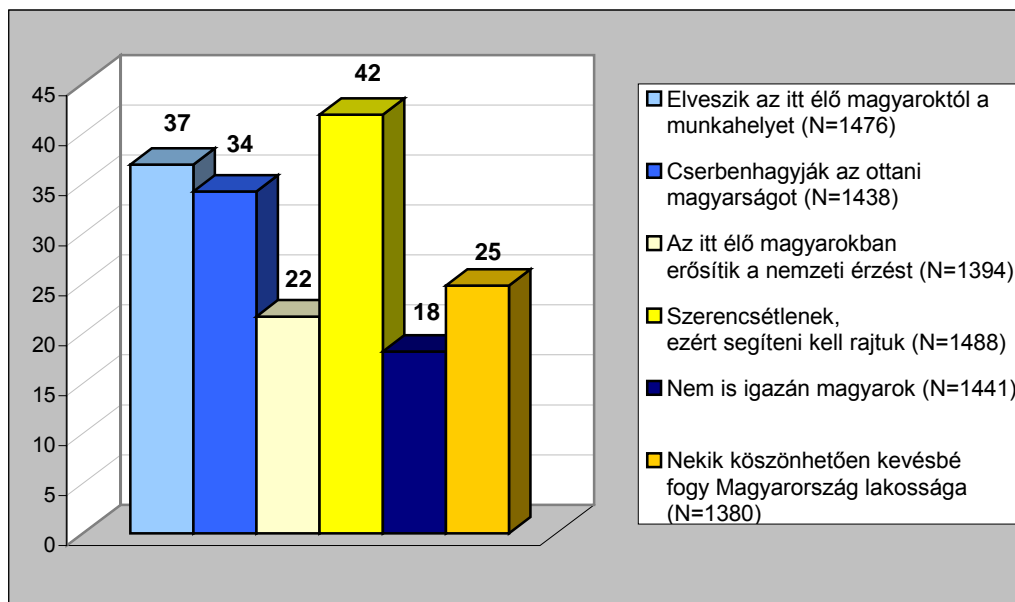
	(Inkább) egyetért	Egyet is ért, Meg nem is	(Inkább) nem ért egyet	Esetszám	A válaszok átlaga	Nem tudja*
Elveszik az itt élő magyaroktól a munkahelyet	36,9	26,2	36,9	1476	3,06	3,3
Cserbenhagyják az ottani Magyarorságot	34,2	20,1	45,8	1438	2,89	5,9
Az itt élő magyarokban erősítik a nemzeti érzést	21,7	22,2	56,1	1394	2,51	8,7
Szerencsétlenek, ezért segíteni kell rajtuk	42,0	29,4	28,7	1488	3,15	2,6
Nem is igazán magyarok	18,1	22,9	58,9	1441	2,37	5,6
Nekik köszönhetően kevésbé fogy Magyarország lakossága	24,8	20,2	55,0	1380	2,53	9,6

\*Az összes megkérdezett százalékában

Megjegyzés. A válaszadáskor ötfokú skála állt a megkérdezettek rendelkezésére: 5 – teljes mértékben egyetért, 1 – egyáltalán nem ért egyet, a táblázatban az egyetértést és az egyet nem értést kifejező kategóriákat összevontuk

Az adatok összességükben azt mutatják, hogy a Magyarországra érkező romániai magyarokhoz való viszony meglehetősen ambivalens, egyszerre van jelen – nemcsak a társadalomban, hanem az esetek nem elhanyagolható részében az egyéneknél is – a segítő szándék és az irracionális egzisztenciális félelem.

**3.1. ábra. Az állításokkal valamilyen mértékben egyetértők aránya az érvényes választ adók százalékában**



Ezt követően arra voltunk kíváncsiak, hogyan vélekednek a magyar állampolgárok a határon túli magyarok helyzetének javításáról, mit kellene szerintük a magyar államnak tennie e cél megvalósulásáért. A kérdés feltevése után minden interjúalany egy válaszlapot kapott, melyen egymást többé-kevésbé kizáró állítások voltak

megfogalmazva a magyar kormány előtt álló lehetséges cselekvési alternatívákról. A megkérdezetteknek ezek közül kellett kiválasztania azt, melyről úgy vélte, hogy a kormánynak aszerint kellene cselekednie.

Az érvényes választ adók többsége, háromötöde szerint a magyar kormánynak abban kellene segítséget nyújtania a határon túli magyaroknak, hogy szülőföldjükön boldoguljanak. A válaszadók ehhez elsősorban diplomáciai, mint anyagi segítséget tartanak kívánatosnak (3.5. táblázat). Ettől lényegesen kevesebben, a válaszadók 15%-a gondolta úgy, hogy a helyzet megoldását leginkább a kettős állampolgárság megadása jelentené a határokon kívül élők számára, anélkül azonban, hogy ez együtt járna a bevándorlás ösztönzésével. Meglepően sokan, az érvényes választ adók egytizede vélekedik úgy, hogy a határon túli magyarok egyetlen problémájának megoldása sem a magyar állam feladata vagy kötelessége, mivel minden állam csak saját polgáraiért felelős. Elenyészően alacsony, csupán 3% azoknak az aránya, akik szerint a bevándorlás ösztönzése jelentheti a problémák orvoslásának legjobb módját.

### 3.4. táblázat. Mit kellene tenni a magyar államnak a határon túli magyarok helyzetének javításáért? (az érvényes választ adók százalékában)

	N=	%
Ösztönözni kellene a bevándorlásukat, és azonnal magyar állampolgárságot kellene adni nekik	47	3,3
Kettős állampolgárságot kellene biztosítani számukra a bevándorlás ösztönzése nélkül	217	15,0
A kettős állampolgárság megadása nélkül kellene nekik minél több területen a magyar állampolgárokkal azonos jogokat biztosítani	112	7,7
Abban kellene segíteni őket, hogy a szülőföldjükön boldoguljanak	860	59,3
Semmilyen segítséget nem kellene nekik adni, hiszen minden állam csak a saját polgáraiért felelős	180	12,4
Egyéb válasz	32	2,2
<i>Összesen</i>	<i>1449</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	78	5,1

\*Az összes megkérdezett százalékában

Megjegyzés. A válaszadás megkönnyítéséhez minden megkérdezett egy válaszlapot kapott, mely a lehetséges válaszok felsorolását tartalmazta. Csak egy válasz volt adható.

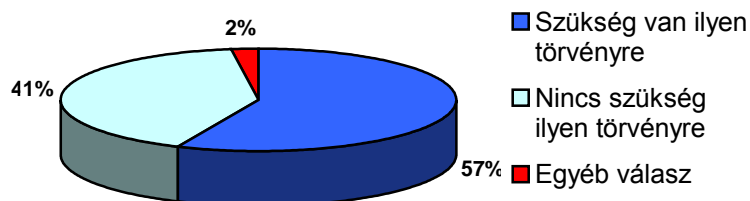
**3.5. táblázat. Ön milyen segítséget tartana szükségesnek?** (azok százalékában, akik az előző kérdés esetében a szülőföldön való boldogulás segítségét jelölték meg válaszként, erre a kérdésre pedig érvényes választ adtak)

	N=	%
Elsősorban anyagi segítséget kellene adni	65	7,8
Elsősorban diplomáciai úton megvalósítható segítséget kellene adni	536	64,3
Mindkettőt	223	26,8
Egyéb válasz	8	1,0
<i>Összesen</i>	832	100,0
Nem tudja, nem válaszolt*	28	3,2

\*A megkérdezettek százalékában

A magyar állampolgárok többsége, 56%-a szerint szükség van a határon túli magyarok magyarországi jogállását rendező törvényre, 41%-uk viszont szükségtelennek látja a helyzet törvényi rendezését. A megkérdezettek egytizede nem tudott határozott választ adni.

**3.2. ábra. Ön szerint szükség van-e a határon túli magyarok magyarországi jogállásának törvényi szabályozására?** (az érvényes választ adók százalékában, a 'Nem tudja' válaszok aránya 9,8% az összes megkérdezett között)



A törvényi szabályozás szükségével egyetértők háromötöde szerint a jogszabály elősegítené Magyarország, illetve az itt élők számára a határon túliak helyzetének javítását. A válaszadók közel kétötöde szerint egy ilyen megoldásra valójában az Európai Unió elvárásainak teljesítése miatt lenne szükség, valamivel kevesebben vannak, akik Magyarország EU-tagdá válása miatt esetlegesen megnehezülő kapcsolattartás ellensúlyozásában látná egy ilyen törvény célját. A válaszadók 18%-a véli úgy, hogy a jogszabály megalkotására a határon túli magyarok kérésére lenne szükség.

**3.6. táblázat. Miért van szükség erre a törvényre? (azon érvényes választ adók százalékában, akik az előző kérdésre igennel válaszoltak)**

	N=	%
Az Alkotmány ezt tartalmazza	71	9,5
A határon túli magyarok nehéz sorsán ezzel könnyíteni tudunk	446	59,4
A határon túli magyarok ezt kérik	134	17,8
A környező országok kormányai ezt kérik	31	4,1
Ez az Európai Unió elvárása	295	39,3
Az EU csatlakozás után nagyon megnehezülne a határon túli magyarok kapcsolattartása az anyaországgal	270	36,0
Egyéb válasz	13	1,7
Nem tudja*	31	4,0

\*A megkérdezettek százalékában

Ezt követően arra kértük a válaszadókat, mondják meg, mennyire értenének egyet a magyar állampolgárokkal azonos jogok biztosításával a határon túli magyarok részére néhány területen, melyek felsorolását egy válaszlap tartalmazta. Igyekeztünk olyan területeket felsorolni, melyek az előkészítés fázisában lévő, ún. státus-törvényről a nyilvánosságban zajló viták során lehetőségként felmerültek. A kiválasztás során arra törekedtünk, hogy a megnevezett területek egymástól jellegükben eltérőek legyenek, finanszírozásuk különböző mértékű forrásokat igényeljen és különbözzenek abban a tekintetben is, hogy a jelenlegi gyakorlathoz képest mekkora változást jelentené. Azt feltételeztük, hogy a válaszadók engedékenyebbek lesznek a saját érdekeiket kevésbé sértő, finanszírozási szempontból kevesebb közpénzt igénylő és a jelenlegi állapotokhoz képest kevesebb változást hozó jogkiterjesztésekkel szemben.

Az adatok összesítését a 3.7. táblázat tartalmazza. Ennek alapján megállapíthatjuk, hogy magyar állampolgárok a legelzárkózóbbak a teljesen szabad munkavállalás biztosításával szemben. Az érvényes választ adók közel háromnegyede nem értene egyet ennek a lehetőségnek gyakorlatba ültetésével.

Az egyharmadot sem éri el azok aránya, akik helyeselnék a szavazati jog megadását a határon túli magyarok részére. A válaszok átlaga (1,97) gyakorlatilag megegyezik a munkavállalással kapcsolatos állítás esetében kapottal (1,96), ez pedig azt mutatja, hogy a szavazati jog biztosítását teljes mértékben elutasítók részaránya nagyobb az elutasító választ adókon belül, mint a munkavállalás esetében.

Hasonló arányban vannak azok, akik szerint a határon túli magyarok feltételek nélküli letelepedése nem lenne kívánatos. Feltételezhetjük, hogy ebben az esetben is nagy szerepet játszhattak a munkaerőpiaci megfontolások, hiszen a mai jogszabályok szerint a letelepedők a magyar állampolgárokkal azonos feltételek mellett vállalhatnak munkát. A letelepedés megkönnyítésével szembeni elzárkózásnak az is oka lehet, hogy – amint azt az előzőek során láthattuk – a válaszadók többsége nem támogatja a szülőföldről való elvándorlás ösztönzését, márpedig a letelepedés megkönnyítése ennek egyik módja.

Ugyancsak elutasítja valamilyen mértékben a válaszadók többsége a nyugdíjak magyarországi szabályok szerinti megállapítását a határon túli magyarok részére. Az érvényes választ adók 37% véli úgy, hogy ez az eljárás nem lenne kívánatos.

Azt mondhatjuk, hogy a magyar állampolgárokkal azonos jogok biztosításának többség általi elutasítottsága e négy területen összhangban van feltételezéseinkkel,

amennyiben egy részük (a munkaerőpiaci konkurencia feltételezett növekedése, és az ezt is magában foglaló letelepedés könnyítése) a magyar állampolgárok érdekét sérti, vagy a jelenlegi helyzethez képest jelentős változásokat eredményezne (szavazati jog biztosítása, munkavállalási engedély szükségességének hiánya).

Nagyjából fele-fele arányban támogatják és ellenzik a megkérdezettek a korlátozás nélküli beutazás biztosítását, a tömegközlekedés és az egészségügyi ellátás azonos feltételek melletti igénybevételét. Valamivel magasabb, 56%-os a támogatottsága az ingyenes állami oktatás igénybevételére vonatkozó jog biztosításának. Az első két eredmény valamelyest összhangban van feltevéseinkkel, hiszen a tömegközlekedés kedvezményeinek (nyugdíjasok, diákok) biztosítása, vagy az országba való beutazás megkönnyítése a határon túli magyarok számára egyrészt nem jelent komoly változást a jelenlegi állapotokhoz képest, másrészt kevésbé sérti a magyar állampolgárok közvetlen érdekeit.

Az egészségügyi ellátás - magyar állampolgárokéval azonos feltételek melletti - biztosításának viszonylag nagyarányú támogatottsága azonban már komolyabb magyarázatra szorul. Az ellátórendszer – azonos járulékalap melletti - pótlólagos megterhelésének a magyar állampolgárok egyéni érdekét sértő volta nyilvánvaló, akárcsak a finanszírozási problémák növekedése egy amúgy is megreformálásra szoruló rendszer esetében. Egy lehetséges magyarázat arra vonatkozhat, hogy a határon túli magyarok jogosulttá válásával az egészségügyi ellátásban felmerülő problémákat a válaszadók nem érzékeli oly közvetlennek, mint például a munkaerőpiacon megjelenő pótlólagos keresletből származó – feltételezett – hátrányokat. Az emberek nem járnak minden nap orvoshoz, ráadásul elég nehéz lehet annak felmérése, hogy egy bizonytalan számú népesség biztosítottá válása mennyi többletvárakozást jelent egyes helyeken, illetve az orvosok és általában az ellátást biztosító személyzet számának változatlanlansága, mekkora minőségcsökkenést okozhat az ellátás színvonalában. Az egészségügy közpénzekből való finanszírozása pedig a legtöbb ember számára nem teszi lehetővé a költségek növekedésének, és azok lehetséges finanszírozási forrásainak észlelését, tudatosulását.

Hasonló okok játszhatnak szerepet a közpénzekből finanszírozott oktatáshoz való hozzájutás jogának biztosítása esetében is. Feltételezhetjük, hogy az egyetértők számát növeli az anyanyelvi oktatás problémájával szembeni nagyobb érzékenység. A határon túli magyarok problémái közül kétségkívül az anyanyelvi oktatás kapja a legnagyobb teret a magyarországi nyilvánosságban, ez kérdés kapcsolódik legközvetlenebbül a magyar kisebbségek hátrányos helyzetével saját országukban. Mindezek következtében több a válaszadók rendelkezésére álló információ is ezen a területen.

**3.7. táblázat. Ön mennyire értene vagy nem értene egyet azzal, hogy a határon túli magyarok Magyarországon... (az érvényes választ adók sorszázalékában)**

	(Inkább) egyetért	(Inkább) nem ért egyet	Esetszám	A válaszok átlaga	Nem tudja, nem válaszolt*
Ugyanazokat a kedvezményeket vehessék igénybe a tömegközlekedési eszközökön	51,9	48,1	1450	2,47	5,0
Ugyanúgy vehessék igénybe az egészségügyi ellátásokat	52,5	47,5	1459	2,43	4,5
Korlátozás nélkül utazhassanak be Magyarországra	49,9	50,1	1462	2,5	4,3
Ugyanúgy járjon gyermeiknek az ingyenes állami oktatás	55,6	44,3	1442	2,55	5,5
Munkavállalási engedély nélkül, ugyanúgy pályázhassanak a munkahelyekre	26,8	73,1	1451	1,96	5,0
Ugyanúgy szavazhassanak az országgyűlési választásokon	31,0	69,0	1454	1,97	4,8
Azonos feltételek megléte esetén ugyanakkora nyugdíjat kaphassanak	37,1	62,9	1423	2,13	6,8
Feltételek nélkül letelepedhessenek Magyarországon, ha akarnak	32,4	67,6	1453	2,08	4,8

\*Az összes megkérdezett százalékában

Az állami szintű, kötelező társadalombiztosítás által működtetett egészségügyi ellátás esetében az egyet nem értőket álláspontjuk indoklására is megkértük. A válaszadók fele szerint a biztosítási elv sérülne azáltal, ha olyanok is részesednének az ellátásból, akik nem a magyar társadalombiztosítási rendszerbe fizetik járulékaikat. Ugyanez a szempont, csak annak más megközelítése az, amikor a nemleges választ a magyar állampolgárokra háruló terhek növekedésével indokolják (25%). A válaszadók 27%-a a már amúgy is túlterhelt ellátórendszer ellehetetlenülésétől tart. A válaszokban alig jelenik meg a nemzetiségi szempont, a magyar állampolgárok tehát vagy nem tartanak attól, hogy ezzel a joggal nem magyar nemzetiségűek is élnének, vagy ez nem is igazán lényeges számukra. A járulékkerhek várt növekedése, a biztosítási elv esetleges sérülése vagy az ellátórendszer túlterhelődése önmagában sérti az érdekeiket, az hogy mindez milyen nemzetiségű igénybevevők beáramlása miatt következik be, csak sokadik szempont az álláspontok kialakításában.

**3.8. táblázat. Miért gondolja úgy, hogy a határon túli magyarok nem kellene a magyar állampolgárokkal azonos egészségügyi ellátásban részesüljenek Magyarországon? (azok arányában, akik az előző kérdés során nem, értettek egyet az egészségügyi ellátásra vonatkozó kijelentéssel)**

	N=	%
Az ezzel járó kiadásokat mi, magyar állampolgárok fizetnék meg	167	24,7
Csak az kaphasson ellátást, aki itt fizeti a járulékot	356	52,7
A magyar egészségügy már így is túlterhelt, az itteni betegeket sem bírja ellátni	179	26,5

Az ellátást olyanok is igénybe vennék, akik nem is magyarok	16	2,4
A határon túliak valójában nem is magyarok	20	3,0
Ha hasonló jogokat kapnak, mindenki át akar majd települni Magyarországra	26	3,8
Egyéb válasz	158	23,4
Nem tudja	9	0,2

Megjegyzés. A kérdés nyitottan hangzott el, az elhangzó választ a kérdezőbiztos helyben kódolta. Minden megkérdezett egynél több választ is adhatott.

#### 4. Lakossági vélemények a demokrácia működéséről a három visegrádi országban, Csehországban, Lengyelországban és Magyarországon, valamint Litvániában

Az áprilisi adatfelvétel során több olyan kérdést tettünk fel a demokrácia működésének megítélésével kapcsolatosan Magyarországon, melyeket ugyanabban az időszakban, azonos módon cseh és lengyel partnerintézményeink is lekérdeztek. Az összehasonlító táblázatok a magyar, lengyel és cseh adatok mellett litván eredményeket is tartalmaznak.

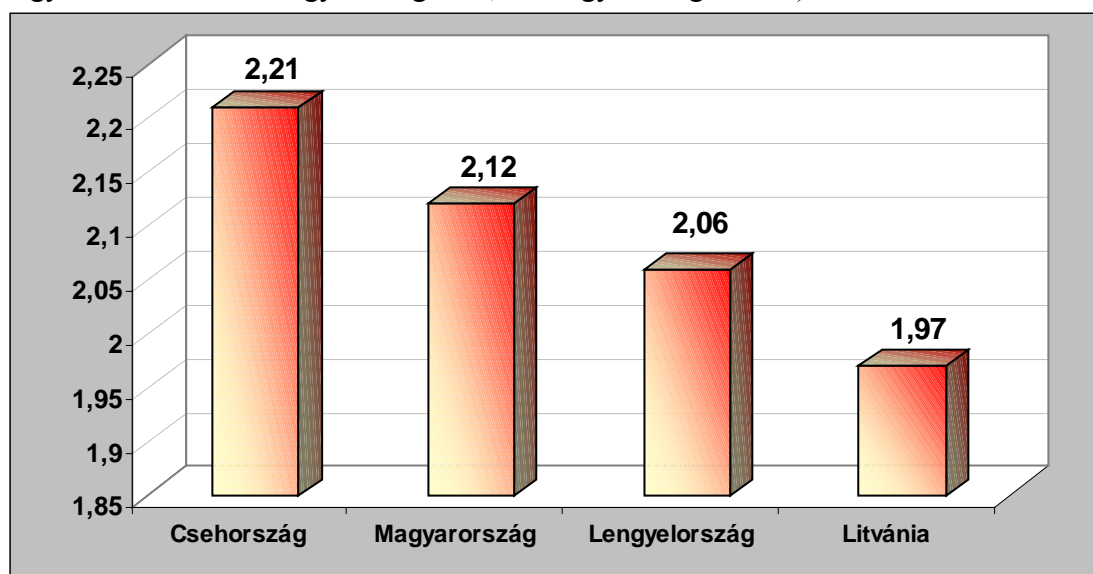
Korábban láttuk, hogy Magyarországon egyértelműen negatív a demokrácia működésének megítélése. A tavaly márciusi adatfelvétel óta ez folyamatosan így van, csak nagyon kis mértékű ingadozások észlelhetők. A 4.1. táblázat adatai azt mutatják, hogy ez a jelenség, a demokratikus intézmények és játékszabályok *működésének* negatív megítélése, általános a közép-kelet-európai régióban, legalábbis az általunk vizsgált négy országban. Az eredmények kis mértékben különböznek ugyan egymástól, ám lényegüket tekintve ugyanazt mutatják: sem az euro-atlanti szervezetekhez részben már csatlakozott (NATO), vagy a csatlakozásra legesélyesebb (EU) három ország, sem pedig a csatlakozásra egyelőre nem esélyes Litvánia polgárai nem elégedettek a demokratikus berendezkedés funkcionálásával (4.1. ábra). Csehországban a valamilyen mértékben elégedettek aránya kis mértékben meghaladja az egyharmadot, Magyarországon és Lengyelországban megközelíti ezt az arányt, Litvániában viszont jelentősen elmarad tőle. A magyarok, lengyelek és csehek több, mint kétötöde elégedetlen, egyötöde-egynegyede pedig nagyon elégedetlen a demokratikus jogállam eddigi teljesítményével.

##### 4.1. Elégedettség a demokrácia működésével (négyfokú skálán: 4 – nagyon elégedett, 1 – nagyon elégedetlen)

	Magyarország	Csehország	Lengyelország	Litvánia
Nagyon elégedett	1,1	2,1	2,3	5,0
Elégedett	31,1	35,4	27,6	21,2
Elégedetlen	45,9	43,8	43,4	39,9
Nagyon elégedetlen	21,8	18,8	26,7	33,9
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0
Átlag	2,12	2,21	2,06	1,97
Nem tudja	7,5	4,0	9,4	11,3

A válaszok átlagai alapján megállapítható, hogy a legkevésbé elégedetlenek a csehek, őket követik a magyarok és a lengyelek, a legelégedetlenebbek pedig a litvánok.

**4.1. ábra. A demokrácia működésének általános megítélése (a válaszok átlaga négyfokú skálán: 4 – nagyon elégedett, 1- -nagyon elégedetlen)**



A demokrácia működéséről általában megfogalmazott álláspont után arról próbáltunk meg képet kapni, hogy miként alakulnak ezek a vélemények a demokrácia lényegesebb elemeivel, azok működésével kapcsolatosan.

Először arról kérdeztük a négy ország polgárait, hogyan érzékelik saját lehetőségeiket a demokrácia közvetlenebb, nem képviseleti mozzanataival kapcsolatosan, vagy a képviseleti mechanizmusok ellenőrzésének területén. A társadalom működésével szemben megfogalmazott kritikai álláspont teljesen szabad, retorziók lehetőségétől is mentes kinyilvánításának Lengyelországban vannak a legjobb esélyei – a válaszadók közel egyharmada a hozzá hasonló emberek lehetőségei határozottan jók ezen a téren. Ez az arány Csehországban és Litvániában 17-17%, míg Magyarországon csupán 14%. A jó lehetőségeket jelölő két válaszkategória összesítése esetén sem változik sokat a kép, igaz ennek alapján a magyarok percepciója ebben a vonatkozásban pozitívabb, mint a litvánoké. Ezt mutatja a válaszok átlaga, mely szerint a lengyelek egyértelműen jónak vélik saját lehetőségeiket a szabad véleménynyilvánítás terén. A csehek és a magyarok nagyjából hasonlóan vélekednek, egy átlagos válaszadó ebben a két országban közepesnek ítéli meg a helyzetet. A kérdésben határozott állásponttal nem rendelkezők aránya Litvániában volt a legmagasabb (8%), Csehországban pedig a legalacsonyabb (1%).

**4.2. táblázat. Az Önhöz hasonló embereknek mennyire van lehetősége arra, hogy őszintén elmondják a véleményüket a társadalomban tapasztalható gondokról, rossz dolgokról? (az érvényes választ adók százalékában, négyfokú skálán: 4 – határozottan jó lehetőségek vannak, 1 – határozottan rossz lehetőségek vannak)**

	Magyarország	Csehország	Lengyelország	Litvánia
határozottan jó lehetőségek vannak	13,9	17,2	31,7	17,3
inkább jó lehetőségek vannak	37,0	36,4	40,0	26,6
inkább rossz lehetőségek vannak	33,0	26,3	19,2	28,8
határozottan rossz lehetőségek vannak	16,1	20,2	9,2	27,2
<i>Összesen</i>	100,0	100,0	100,1	99,9
<i>Átlag</i>	2,49	2,51	2,94	2,34
Nem tudja*	6,4	1,0	3,5	8,2

\*Az összes megkérdezett százalékában

A következő kérdés arra vonatkozott, hogy az érintettek milyen lehetőségeket látnak maguk előtt lakóhelyi problémáik megoldásának befolyásolására. Mind a válaszok átlagából, mind struktúrájából jól látszik, az emberek egyik országban sem érzik úgy, hogy jó eséllyel befolyásolni tudják a lakóhelyükön felmerülő problémák megoldását. E tekintetben is a lengyelek a leginkább-, a litvánok a legkevésbé derülátóak.

**4.3. táblázat. Az Önhöz hasonló embereknek mennyire van lehetősége arra, hogy befolyásolják a lakóhelyükön a helyi problémák megoldását? (az érvényes választ adók százalékában, négyfokú skálán: 4 – határozottan jó lehetőségek vannak, 1 – határozottan rossz lehetőségek vannak)**

	Magyarország	Csehország	Lengyelország	Litvánia
határozottan jó lehetőségek vannak	7,0	5,2	8,0	5,0
inkább jó lehetőségek vannak	30,4	25,8	32,7	12,9
inkább rossz lehetőségek vannak	39,3	39,2	41,8	39,9
határozottan rossz lehetőségek vannak	23,3	29,9	17,6	42,2
<i>Összesen</i>	100,0	100,0	100,1	100,0
<i>Átlag</i>	2,21	2,06	2,31	1,81
Nem tudja*	7,6	3,0	4,3	8,3

\*Az összes megkérdezett százalékában

A 4.4. táblázat adatai arról árulkodnak, hogy a társadalmi szintű problémák megoldásának befolyásolását reménytelenebbnek érzik az emberek, mint a helyi problémák esetében. Ez esetben a magyarok látják legkevésbé rossznak lehetőségeiket, a válaszadók egyötöde jelölte meg a jó lehetőségeket tartalmazó válaszkategóriák valamelyikét. Ugyanez az arány a lengyelek esetében 14%, a litvánok esetében 8%, a cseheknél csupán 7%. A csehek szélsőségesen rossz véleményét emellett az is mutatja, hogy 72%-uk határozottan rossz lehetőségeket lát maga és hozzá hasonlóak számára a társadalmi szintű kérdések megoldásának befolyásolására.

**4.4. táblázat. Az Önhöz hasonló embereknek mennyire van lehetősége arra, hogy befolyásolják a társadalmi problémák megoldását?** (az érvényes választ adók százalékában, négyfokú skálán: 4 – határozottan jó lehetőségek vannak, 1 – határozottan rossz lehetőségek vannak)

	Magyarország	Csehország	Lengyelország	Litvánia
Határozottan jó lehetőségek vannak	2,4	1,0	2,2	2,3
Inkább jó lehetőségek vannak	16,6	6,3	11,8	5,3
Inkább rossz lehetőségek vannak	46,9	20,8	47,2	34,5
Határozottan rossz lehetőségek vannak	34,0	71,9	38,9	58,0
<i>Összesen</i>	100,0	100,0	100,0	100,1
<i>Átlag</i>	1,87	1,36	1,77	1,52
Nem tudja	8,6	4,0	3,5	9,5

\*Az összes megkérdezett százalékában

Valamivel jobban bíznak a négy ország lakói abban, hogy hatóságaik előtt érvényt tudnak szerezni törvény által biztosított jogaiknak. A vélemények ez esetben is inkább bizalmatlanságról, szkepticizmusról árulkodnak, a válaszok átlagai Magyarországon sem érik el a közepesnek számító 2,5-et (2,32), a többi országban pedig még ennél is alacsonyabb ez a mutató. A lengyelek véleménye közelebb áll a magyarokéhoz (2,28), a cseheké (2,06) viszont a litvánokéhoz (1,92). A bizonytalan válaszok aránya Magyarországon és Litvániában egytized körül van, a legalacsonyabb a lengyelek esetében, 4%.

**4.5. táblázat. Az Önhöz hasonló embereknek mennyire van lehetősége arra, hogy érvényt szerezzenek törvényes jogaiknak a hatóságok előtt?** (az érvényes választ adók százalékában, négyfokú skálán: 4 – határozottan jó lehetőségek vannak, 1 – határozottan rossz lehetőségek vannak)

	Magyarország	Csehország	Lengyelország	Litvánia
határozottan jó lehetőségek vannak	6,5	3,2	10,9	8,8
inkább jó lehetőségek vannak	38,0	26,9	30,3	19,0
inkább rossz lehetőségek vannak	36,8	43,0	34,5	28,1
határozottan rossz lehetőségek vannak	18,7	26,9	24,2	44,0
<i>Összesen</i>	100,0	100,0	100,0	99,9
<i>Átlag</i>	2,32	2,06	2,28	1,92
Nem tudja	10,1	7,0	3,9	10,3

\*Az összes megkérdezett százalékában

Az állampolgárok által közvetlenül is gyakorolható demokratikus jogok és igénybevehető érdekérvényesítő csatornák közül a munkahelyhez kapcsolódó jogok érvényesítése területén nyílnak a legjobb lehetőségek. Bár az általános vélemény az, hogy az állampolgárok ebben a vonatkozásban is meglehetősen kiszolgáltatottak, az intézményekkel szemben bizalmatlanok, a válaszok átlagai némileg magasabbak, mint a korábbi esetekben. A különbségek markánsabbak, mint a véleménynyilvánítás, vagy a helyi és országos problémák megoldásának befolyásolhatósága esetén. A lengyelek között nagyjából hasonló arányban találunk olyanokat, akik jó-, és akik rossz lehetőségeket látnak munkahelyi jogaik érvényesítésére. A magyarok és a litvánok

véleménye nagyjából megegyezik, ami az átlagokat illeti, ám a válaszok struktúrája jelentős eltéréseket mutat. A litvánok válaszai sokkal polarizáltabbak, a szélső kategóriákban eső említések aránya másfél-kétszerese a magyarok esetében regisztráltaknak. A csehek több mint hétézrede rossznak látja lehetőségeit ebben a tekintetben, válaszaik átlaga éppen 2,00.

**4.6. táblázat. Az Önhöz hasonló embereknek mennyire van lehetősége arra, hogy érvényt szerezzenek törvényes jogaiknak a munkahelyükön?** (az érvényes választ adók százalékában, négyfokú skálán: 4 – határozottan jó lehetőségeik vannak, 1 – határozottan rossz lehetőségeik vannak)

	Magyarország	Csehország	Lengyelország	Litvánia
határozottan jó lehetőségeik vannak	7,0	5,2	15,9	15,3
inkább jó lehetőségeik vannak	29,7	22,7	32,4	26,8
inkább rossz lehetőségeik vannak	39,3	39,2	27,8	22,9
határozottan rossz lehetőségeik vannak	23,9	33,0	23,9	35,1
<i>Összesen</i>	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Átlag</i>	2,20	2,00	2,40	2,22
Nem tudja*	14,6	3,0	5,3	18,7

\*Az összes megkérdezett százalékában

A továbbiakban arra voltunk kíváncsiak, hogyan is látják a négy ország lakói a képviseleti demokrácia alapvető politikai intézményeinek működését. Megkérdeztük az állampolgárokat, szerintük a törvényhozás, a végrehajtó hatalom és a helyi önkormányzatok kinek az érdekeit tartják szem előtt működésük során.

A válaszok hasonlóságokat és különbségeket is mutatnak egyszerre. Mind a négy ország állampolgárainak többsége egyetért abban, hogy kormányaik legjobb esetben is az emberek kisebbségének érdekeit veszik figyelembe döntéseik során. Jelentős eltérés mutatkozik azonban a válaszok megoszlásában. A magyarok és csehek 70-70%-a, a lengyelek 81-, a litvánok 89%-a van ezen a véleményen.

**4.7. táblázat. Ahogy a kormány irányítja az országot, kiknek az érdekét tartja szem előtt?** (az érvényes választ adók százalékában, négyfokú skálán: 4 – majdnem minden ember érdekét, 1 – elég kevés ember érdekét)

	Magyarország	Csehország	Lengyelország	Litvánia
Majdnem minden emberét	6,2	2,2	4,3	2,1
Az emberek többségének érdekét	24,8	26,9	14,3	8,9
Az emberek kisebbségének érdekét	29,7	44,1	33,2	26,9
Elég kevés ember érdekét	39,4	26,9	48,3	62,2
<i>Összesen</i>	100,0	100,0	100,1	100,0
Nem tudja*	4,3	7,0	7,0	9,9

\*Az összes megkérdezett százalékában

Csak árnyaltnyival, szinte elhanyagolható mértékben különbözik a törvényhozás megítélése ebből a szempontból. A többség szerint a képviseleti demokrácia legalapvetőbb intézménye, a közösség életét szabályozó törvények meghozatalának színtere - az értékelések szerint – csak az állampolgárok kisebbségének érdekeit tartja szem előtt működése során. Akárcsak a kormány esetében, ezúttal is magyarok és a csehek képviselik legkevésbé-, a litvánok pedig a leginkább negatív álláspontot.

**4.8. táblázat. Ahogy a parlament irányítja az országot, kiknek az érdekét tartja szem előtt?** (az érvényes választ adók százalékában, négyfokú skálán: 4 – majdnem minden ember érdekét, 1 – elég kevés ember érdekét)

	Magyarország	Csehország	Lengyelország	Litvánia
Majdnem minden emberét	6,2	1,1	5,5	2,1
Az emberek többségének érdekét	28,5	25,0	19,8	8,5
Az emberek kisebbségének érdekét	30,9	47,8	35,7	28,4
Elég kevés ember érdekét	34,4	26,1	38,9	60,9
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>99,9</i>	<i>99,9</i>
Nem tudja*	4,3	8,0	10,3	8,9

\*Az összes megkérdezett százalékában

Valamivel kedvezőbb, ám korántsem pozitív a négy ország lakosainak véleménye lakóhelyük önkormányzatainak működéséről. A csehek fele és a magyarok több mint kétötöde szerint az önkormányzatok az emberek többségének érdekét tartják szem előtt működésük során, a megkérdezettek egytizede pedig mindkét országban úgy vélekedett, hogy ezek az intézmények majdnem minden ember érdekét figyelembe veszik döntéseik során. A lengyelek és a litvánok véleménye ebben a tekintetben is inkább negatív, de nem oly szélsőséges módon, mint a kormány vagy a parlament esetében. A cseh, lengyel és litván adatok között a bizonytalan válaszok aránya 14-15%, ami bizonytalanabbá teszi a becslést, mint a magyar adatok esetében, ahol ez az arány csupán 6%.

**4.9. táblázat. Ahogy a helyi önkormányzat irányítja az Ön lakóhelyén a dolgokat, kiknek az érdekét tartja szem előtt?** (az érvényes választ adók százalékában, négyfokú skálán: 4 – majdnem minden ember érdekét, 1 – elég kevés ember érdekét)

	Magyarország	Csehország	Lengyelország	Litvánia
Majdnem minden emberét	12,4	9,3	13,4	5,5
Az emberek többségének érdekét	42,3	50,0	31,3	31,5
Az emberek kisebbségének érdekét	23,8	27,9	24,5	30,8
Elég kevés ember érdekét	21,5	12,8	31,0	32,3
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,2</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja*	6,2	14,0	13,6	14,8

\*Az összes megkérdezett százalékában